

Мальський М. М.,
кандидат юридичних наук,
керівник Західноукраїнського відділення
Адвокатського об'єднання «Арцінгер», асистент кафедри теорії та філософії права
Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

ПРАКТИКА СУДІВ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ

UKRAINIAN JUDICIAL PRACTICE AS THE SOURCE OF TRANSNATIONAL ENFORCEMENT PROCESS

Стаття присвячена дослідженню судової практики як джерела транснаціонального виконавчого процесу. Проаналізовано низку актів національних судів України на предмет наявності ознак джерела права транснаціонального виконавчого процесу. Здійснено класифікацію актів судових органів як джерела права транснаціонального виконавчого процесу. Виділено прецедентну, вторинну й первинну судову практику. Охарактеризовано ознаки видів судових джерел права.

Ключові слова: *судова практика, джерело права, транснаціональний виконавчий процес, прецедентна, вторинна, первинна судова практика.*

Стаття посвячена исследованию судебной практики как источника транснационального исполнительного процесса. Проанализирован ряд актов национальных судов Украины на предмет наличия признаков источника права транснационального исполнительного процесса. Выделены прецедентная, вторичная и первичная судебная практики. Охарактеризованы признаки видов судебных источников права.

Ключевые слова: *судебная практика, источник права, транснациональный исполнительный процесс, прецедентная, вторичная и первичная судебная практика.*

The article is devoted to the investigation of judicial practice as the source of law of transnational enforcement process. A number of acts of national courts of Ukraine are analyzed in respect of having features of the source of law of transnational enforcement process. The classification of judicial acts as source of law of transnational enforcement process is made. In particular, there is distinguished precedent, secondary and primary judicial practice. The main features of types of judicial sources of law are characterized.

Key words: *judicial practice, source of law, transnational enforcement process, precedent, secondary, primary judicial practice.*

Постійне зростання обсягу транскордонних відносин нероздільно пов'язане зі збільшенням обсягу судових спорів з іноземним елементом, а відтак із транснаціональним виконавчим процесом (далі – ТВП), тобто таким, що виходить за межі однієї держави. Динамічний розвиток ТВП вимагає детальнішого дослідження, серед іншого, джерел його права, зокрема такого джерела права, як судова практика національних судів України.

Питаннями захування судової практики до джерел права займалися чимало науковців, серед яких А.О. Селіванов, Л.А. Луць, А.І. Дрішлюк, П.А. Гук та ін. Зокрема, А.О. Селіванов досліджував теоретичні і практичні погляди на тлумачення Конституційним Судом України норм законодавства, проблемні аспекти законодавчого процесу та їх відображення в рішеннях Конституційного Суду України. Л.А. Луць вивчала європейські міждержавні правові системи, а також типологізацію сучасних правових систем світу. А.І. Дрішлюк з'ясував місце судового прецеденту в системі джерел цивільного права України, а П.А. Гук займався проблемою судового прецеденту як джерела права.

ТВП як самостійне явище в юридичній науці досліджується доволі недавно, а тому відсутні системні напрацювання в цьому напрямі. Наявні дослідження в суміжних галузях права містять відмінні висновки щодо захування судової практики до джерел права. Більшу того, відсутні дослідження в національній

юридичній науці щодо включення судової практики до джерел ТВП.

Мета статті – виявити, чи практика судів України може бути зарахована до джерел права ТВП, які акти судових органів вважатимуться джерелом права, а також здійснити класифікацію таких актів як джерел права ТВП.

Судову практику національних судів України традиційно не зараховують до джерел права, урахувавши правову систему з домінуванням нормативно-правового акта як джерела права, що існує в Україні. Проте такий підхід не можна вважати однозначно правильним з урахуванням такого.

Так, судова практика може становити джерело права за певних умов. Зокрема, як влучно зауважив В.І. Ямковий, джерелом права пропонується вважати прецедентну судову практику, тобто рішення, що приймаються вищими судовими інстанціями з принципових питань, які по-різному розв'язані нижчими судами. При цьому прецедентна практика відрізняється від поточної, тобто такої, що становить досвід застосування законодавства, який відображається в рішеннях судів із конкретних юридичних справ, і керівної, тобто такої, що становить досвід застосування законодавства, виражений в особливих актах центральних судових органів, не пов'язаних безпосередньо з відправленням правосуддя з конкретних справ, у яких дані практики узагальнено [1, с. 29].

Погоджуючись із наведеним твердженням, до судової практики, що становить джерело права, передусім необхідно зарахувати рішення Конституційного Суду України. Так, як слушно зауважив А.І. Дрішлюк, «рішення Конституційного Суду України (ст. 150 Конституції України, ст. 69 Закону України «Про Конституційний суд України») є обов'язковим і оскарженню не підлягає, тобто об'єктивно породжує нові права та обов'язки для всіх учасників суспільних відносин. Через обов'язковість його рішень і висновків ці акти Конституційного Суду України слід визнати судовим прецедентом і джерелом права» [2, с. 74].

Під час дослідження судової практики як джерела ТВП увагу привертають ті судові акти, які містять норми права, що регулюють відносини, пов'язані з приведенням до виконання рішення суду чи іншого юрисдикційного органу, які ускладнені іноземним елементом.

Отже, у контексті ТВП необхідно згадати рішення Конституційного Суду України від 24 лютого 2004 р. № 3-рп/2004 у справі за конституційним зверненням спільного підприємства «Мукачівський плодоовочевий консервний завод» про офіційне тлумачення положення п. 10 ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» (справа про виконання рішень третейських судів) [3]. Так, згідно з висновком Конституційного Суду України, рішення третейських судів водночас є виконавчими документами, на підставі яких за заявою стягувача або його представника про примусове виконання рішення державні виконавці районних, міських (міст обласного значення), районних у містах відділів державної виконавчої служби мають забезпечити примусове виконання рішень цих судів, якщо інше не передбачено законом. Таке рішення Конституційного Суду України становило джерело права, оскільки законодавство України на момент розгляду справи не містило відповідного чіткого регулювання, які саме документи вважаються виконавчими документами. Однак варто зазначити, що на сьогодні вказане рішення Конституційного Суду України втратило свою актуальність, зважаючи на внесення змін до законодавства України, якими передбачено, що до виконавчих документів, зокрема, належать виконавчі листи, що видаються судами, і накази господарських судів, у тому числі на підставі рішень третейського суду та рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті й Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті (ч. 2. ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження»).

Тим не менше, як засвідчує досвід, за відсутності правового регулювання на законодавчому рівні джерелом ТВП може виступити рішення Конституційного Суду України.

Крім того, згідно зі ст. 360-7 Цивільного процесуального кодексу України висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права, викладений у його постанові, прийнятій за результатами розгляду справи з підстав, передбачених п. п. 1 і 2 ч. 1 ст. 355 цього Кодексу, є обов'язковими для

всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновок щодо застосування норм права, викладений у постанові Верховного Суду України, має враховуватися іншими судами загальної юрисдикції під час застосування таких норм права. Аналогічні положення містяться в ст. 111-28 Господарського процесуального кодексу України і ст. 244-2 Кодексу про адміністративне судочинство України.

Також, згідно зі ст. 14 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду України, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. До того ж висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду України, ураховуються іншими судами загальної юрисдикції під час застосування таких норм права. Суд має право відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, з одночасним наведенням відповідних мотивів.

Отже, можна стверджувати про певне офіційне закріплення за Верховним Судом України права на нормотворчість. Проте навіть до внесення відповідних змін до законодавства судова практика судів касаційної інстанції, як правило, застосовувалась як джерело права.

Зокрема, у контексті ТВП увагу привертає Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24 грудня 1999 р. № 12 (далі – Постанова № 12) [4].

Незважаючи на те що з моменту появи цієї Постанови було внесено чимало змін до законодавства України щодо процедур визнання й виконання іноземних судових рішень і, відповідно, низка положень Постанови втратила свою актуальність, Постанова досі часто застосовується на практиці судами нижчих інстанцій.

У Постанові № 12 міститься, серед іншого, роз'яснення щодо обсягу міжнародно-правового регулювання, яке має застосовуватись під час вирішення справ щодо визнання й виконання рішень іноземних судів в Україні, щодо порядку подання клопотання про визнання рішення іноземного суду, щодо законодавства України, яке підлягає застосуванню тощо. (п. п. 1–12) Крім того, містяться вказівки щодо окремих нюансів судового розгляду, таких як, наприклад, особливості з'ясування таких обставин, як відсутність чи наявність підстав для відмови у визнанні, визначення компетентності суду, який розглядав справу, перевірка факту належного повідомлення відповідача про судовий процес тощо (п. п. 13–15). Також Постанова № 12 роз'яснює вимоги до змісту ухвали, яка виноситься за наслідком розгляду справи (п. 16), особливості розгляду справ щодо рі-

шень, які не потребують примусового виконання (п. 17). Окремі аспекти, що стосуються розгляду справ, пов'язаних із міжнародним комерційним арбітражем, згадуються в п. п. 18–21 Постанови № 12.

Поряд із актами Конституційного Суду України та Верховного Суду України до джерел права належить практика Європейського суду з прав людини (далі – Суд, Європейський суд). Так, відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Отже, рішення Конституційного Суду України, постанови Верховної Ради України, прийняті внаслідок перегляду справи у зв'язку з неоднаковим застосуванням норм права, а також рішення Європейського суду можна зарахувати до джерел права ТВП, які офіційно визнані. Таку судову практику згідно з класифікацією, наведеною В.І. Ямковим, можна вважати прецедентною.

Відтак можна стверджувати про застосування в Україні судової практики як джерела права. Подібних висновків доходить низка науковців. Так, на користь твердження, що судовий прецедент як джерело права необхідний в Україні у зв'язку з існуванням неякісної системи нормативно-правових актів (із прогалинами, дублюваннями, колізіями тощо), висловлюється, зокрема, Л.А. Луць [5, с. 9]. А.С. Мельник доходить подібного висновку, що на сьогодні судовий прецедент як джерело процесуального права в Україні вже використовується (незважаючи на відсутність офіційного закріплення), і ним є рішення Європейського та рішення Конституційного Суду України [6, с. 28, 30]. А.О.Г. Шило слушно зазначає, що редакція закону, згідно з якою рішення Верховного Суду України, винесені в результаті перегляду справи з мотивів неоднакового застосування норм закону, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, свідчить про нормативне визнання судового прецеденту [7, с. 93–94].

Проте, крім актів Конституційного Суду України, Верховного Суду України та Європейського суду, які, як було з'ясовано, становлять джерело права, важливу роль відіграють також акти вищих спеціалізованих судів. Так, відповідно до ст. 32 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», вищий спеціалізований суд надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України у судовій практиці на основі її узагальнення й аналізу судової статистики; дає спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової спеціалізації.

Незважаючи на диспозитивний характер роз'яснень вищого спеціалізованого суду, суди нижчих інстанцій усе ж рідко відступають від позицій, викладених судом касаційної інстанції. І, як показує досвід, узагальнення судової практики з відповідними висновками також становлять, по суті, джерело права щонайменше для судів нижчих інстанцій.

Ураховуючи, що вказані акти вищих спеціалізованих судів не закріплені на законодавчому рівні як такі, що становлять джерело права, уважатимемо їх вторинними. Згідно з вищезгаданою класифікацією, така судова практика належить до керівної.

Зокрема, до таких вторинних (або керівних) судових джерел права ТВП варто зарахувати Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Узагальнення про практику розгляду судами справ про оспорювання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду України при Торгово-промисловій палаті України та про визнання та виконання рішень міжнародних та іноземних арбітражів» від 01 вересня 2015 р. (далі – Інформаційний лист) [8].

Так, Інформаційний лист містить роз'яснення щодо таких аспектів ТВП, як підсудність справ про визнання та надання дозволу на виконання рішень іноземного чи міжнародного арбітражу (п. 6), підсудність справ за заявами про видання виконавчих листів про примусове виконання рішень міжнародних і комерційних арбітражів (п. 9), порядок подання та розгляду клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення міжнародного чи іноземного арбітражу (п. п. 11, 14, 16, 17, 19, 20), застосування принципу взаємності (п. 18), застосування такої підстави для відмови у визнанні рішення іноземного чи міжнародного арбітражу, як суперечність публічному порядку (п. 21) тощо.

Крім того, до вторинних судових джерел ТВП доцільно також зарахувати висновки, викладені в Листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду судами цивільних справ з іноземним елементом» від 16 травня 2013 р. № 24-754/0/4-13 (далі – Лист № 24) [9].

Так, у Листі № 24 міститься значний обсяг положень, якими керуються суди нижчих інстанцій. У контексті ТВП важливе значення мають указівки Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо поняття «іноземний елемент» (п. п. 1, 2), підсудності справ з іноземним елементом (п. п. 3–5), процесуального статусу іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб (п. 7), установлення й застосування змісту іноземного права (п. 9). Також під час розгляду клопотань про визнання рішень іноземних судів в окремих категоріях справ цінними є відповідні роз'яснення: у справах про розлучення, визнання шлюбу недійсним/дійсним, поділ майна подружжя (п. 11), у справах про визначення місця проживання дитини (п. п. 12, 13), у справах про усиновлення (п. 14), у справах про спадкування (п. 16), у справах щодо зобов'язальних правовідносин (п. 18), а також у справах щодо недоговірних зобов'язань (п. 19).

Іншим актом, який можна зарахувати до вторинних судових джерел ТВП, є Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій» від 31 травня 2002 р. № 04-5/608 (далі – Роз'яснення № 04) [10].

Зокрема, у Роз'ясненні № 04 містяться роз'яснення щодо визначення підсудності у справах з іноземним елементом, визначення статусу іноземної юридичної особи (п. п. 1, 2), визначення права, яке підлягає застосуванню (п. 3), порядку прийняття офіційних документів, що походять з інших держав (п. 7), порядку повідомлення іноземних учасників судового процесу про час і місце розгляду справи (п. 8), визначення мови судочинства та надання перекладів (п. 10), порядку стягнення судових витрат з іноземної особи (п. 11), надання господарським судом на вимогу заінтересованої сторони документів для виконання рішення господарського суду на території іноземної держави (п. 12) тощо.

Певні узагальнення та роз'яснення щодо окремих аспектів ТВП містяться також у Листі Вищого господарського суду України «Про узагальнення судової практики вирішення господарськими судами окремих категорій спорів за участю нерезидентів» від 01 січня 2009 р. (далі – Лист-узагальнення) [11].

Так, у Листі-узагальненні проаналізовано чинну судову практику щодо застосування положень Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», зроблено висновки стосовно визначення чинності арбітражної угоди й, відповідно, визначення підсудності справи. Крім того, проаналізовано проблеми визначення підсудності справ з іноземним елементом господарським судам України, а також порядок установлення змісту норм іноземного права під час застосування Закону України «Про міжнародне приватне право».

Поряд із роз'ясненнями судів касаційної інстанції існують також деякі узагальнення судів апеляційної інстанції. Очевидно, що такі узагальнення не становлять джерела права, однак із них простежується низка прогалин, які допущені в чинному законодавстві України щодо окремих аспектів здійснення ТВП, а також способи подолання цих прогалин судами України.

Зокрема, увагу привертає узагальнення судової практики, підготоване суддею Апеляційного суду міста Києва О.Ф. Мазурик щодо розгляду клопотань про визнання та виконання рішень іноземних чи міжнародних арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України (далі – Узагальнення Мазурик) [12].

Так, в Узагальненні Мазурик виявлено таку прогалину в законодавстві України, як відсутність регулювання порядку визнання та виконання проміжних, попередніх або часткових арбітражних рішень. При цьому, як зазначено, судами правильно враховано, що проміжне рішення, яке лише встановлює факт, має визнаватись, а не виконуватись примусово.

Крім того, як відзначено в Узагальненні Мазурик, неврегульованим залишається питання про розгляд справ щодо визнання та виконання арбітражних рішень, ухвалених щодо кількох відповідачів, які солідарно відповідають за господарськими зобов'язаннями згідно з арбітражним рішенням. Для прикладу наведено справу, де суд задовольнив кло-

потання про визнання та звернення до виконання рішення в частині, що стосується одного з боржників (справа № 2607/11714/12 за позовом Європоліс СіІ Омікрон Холдінг ГмБХ до Кишинського Валерія Сергійовича, Демірок Халдун, ТОВ «Демір Ріел Естейт Інвестмент Юкрейн»).

Підсумовуючи, суддя О.Ф. Мазурик доходить висновку, що «згадані проблеми можна вирішити шляхом як чіткішого закріплення окремих положень, що регулюють процедуру визнання і виконання арбітражних рішень, так і видання відповідних роз'яснень вищими судовими інстанціями». Отже, підтверджується, що роз'яснення судів касаційної інстанції розглядаються судами нижчих інстанцій як джерело права.

Способи подолання законодавчих прогалин судами першої й апеляційної інстанції, які набувають поширеного застосування, можна зарахувати до первинних судових джерел права, або поточних, користуючись вищезгаданою класифікацією. Первинна судова практика, пройшовши певну апробацію, може стати вторинною й за певних обставин також прецедентною.

Отже, з'ясовано, що судові джерела права ТВП можна умовно поділити так:

- прецедентні – судові акти, які на законодавчому рівні закріплені як джерела права, характеризуються значним рівнем нормотворчості й довготривалістю застосування;

- вторинні – судові акти вищих спеціалізованих судів, що містять роз'яснення для судів нижчих інстанцій, характеризуються середнім рівнем нормотворчості, більшим рівнем правотлумачення та довготривалістю застосування;

- первинні – судові акти судів апеляційної й першої інстанцій, що містять правові висновки щодо проблемних аспектів правового забезпечення, характеризуються певною новизною в підходах до подолання нормативних прогалин, високим рівнем застосування аналогії права та закону, а також середньою чи короткою тривалістю подібного трактування судами апеляційної й першої інстанцій.

На відміну від того підходу, який до джерел права зараховує тільки прецедентну судову практику, уважаємо, що джерелами права є як прецедентні, так і вторинні й первинні судові акти, що закріплено на досвіді. Основна відмінність цих видів джерел права полягає в тривалості і стабільності застосування. Тоді як первинні судові джерела права є більш динамічними, прецедентні можна прирівняти за рівнем стійкості до нормативних. При цьому первинні судові джерела відіграють значну роль у вирішенні проблем правового забезпечення, у т. ч. ТВП, оскільки закладають основи правових підходів до розуміння тих чи інших явищ і процесів, які залишилися поза увагою законодавця.

Отже, правове регулювання ТВП, будучи порівняно молодим і динамічним, містить чимало невирішених проблем, що, у свою чергу, призводить до виникнення судових спорів. Національні суди відтак доповнюють нормативне забезпечення ТВП, творя-

чи відповідну судову практику. Як було з'ясовано, деяка судова практика становить джерело права ТВП, зокрема рішення Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Європейського суду з прав людини (прецедентна судова практика), вищих спеціалізованих судів (вторинна судова практика),

в окремих випадках судів апеляційної й першої інстанції (первинна судова практика).

Убачається, що роль судів як нормотворців ТВП буде збільшуватись, зважаючи на постійний розвиток ТВП і недостатнє регулювання на законодавчому рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ямковий В.І. Впровадження судового прецеденту як необхідний елемент гармонізації законодавства України з європейськими правовими системами / В.І. Ямковий // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження». – 2009. – № 2. – С. 25–30.
2. Дрішлюк А.І. Про визначення місця судового прецеденту в системі джерел цивільного права України / А.І. Дрішлюк // Університетські наукові записки. – 2005. – № 3. – С. 72–75.
3. Рішення Конституційного Суду України від 24 лютого 2004 року № 3-рп/2004 у справі за конституційним зверненням спільного підприємства «Мукачівський плодоовочевий консервний завод» про офіційне тлумачення положення пункту 10 статті 3 Закону України «Про виконавче провадження». – 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-04>.
4. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 12. – 1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>.
5. Луць Л.А. Перспективи становлення судового прецеденту як джерела права України / Л.А. Луць // Вісник Центру судівських студій. – 2006. – № 6. – С. 9–15.
6. Мельник А.С. Судовий прецедент як джерело процесуального права / А.С. Мельник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 8. – С. 28–31.
7. Шило О.Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України / О.Г. Шило. – Х. : Право, 2011. – 472 с.
8. Про практику розгляду судами справ про оспорювання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду України при Торгово-промисловій палаті України та про визнання та виконання рішень міжнародних та іноземних арбітражів : Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ з узагальнення від 01 вересня 2015 р. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.
9. Про практику розгляду судами цивільних справ з іноземним елементом : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 р. № 24-754/0/4-13. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v-754740-13>.
10. Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій : Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 31 травня 2002 р. № 04-5/608. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_608600-02.
11. Про узагальнення судової практики вирішення господарськими судами окремих категорій спорів за участю нерезидентів : Лист Вищого господарського суду України від 01 січня 2009 р. – 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001600-09>.
12. Мазурик О.Ф. Узагальнення про судову практику розгляду клопотань про визнання та виконання рішень іноземних чи міжнародних арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України / О.Ф. Мазурик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/79/>.